

4. Wen, K. (2013). *Financial-Industrial Integration Risk Management Model of Listed Companies Base on Logistic*. *Advances in Information Sciences and Service Sciences*, 5(1), 767.
5. Geisa, Pereira, Nunes., Gabriel, Azeredo, Coutinho., Alice, Nascimento, Rocha, Moura., Mauricio, Ferreira, Chaves. (2020). *Business Logistics: Interrelationship between managerial and financial accounting – a strategy generating competitive advantage*. 06(03):1-9. doi: 10.23883/IJRTER.2020.6015.VVC60
6. Shen, C., Zhao, L. M., & Li, Y. (2011, September). *A summary of the research on financial records logistics management system*. In *2011 IEEE 18th International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management* (pp. 1437-1440). IEEE.

ISLOM KAPITAL BOZORI EKOTIZIMIDA TA'LIM VA MALAKA OSHIRISH MASALALARI

Abrorov Sirojiddin

*“O‘zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari”
ilmiy tadqiqot markazi, PhD*

Islom kapital bozori global moliya tizimining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, bozor ishtirokchilari o‘rtasida resurslarni safarbar qilish va taqsimlashning muhim yo‘li bo‘lib xizmat qiladi. Bozor bir qator moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarni taklif etadi, shu jumladan sukuk, islomiy fondlar va islomiy aksiyalar. So‘nggi yillarda bozorda qulay demografik va iqtisodiy omillar, shariatga mos keladigan moliyaviy mahsulotlarga talabning oshishi va qulay me‘yoriy-huquqiy muhit tufayli sezilarli o‘sish kuzatildi.

Biroq, islom kapital bozorining o‘sishi va rivojlanishi asosan uning institutsional asosiga bog‘liq. Ushbu fondlarga shariat kuzatuv kengashlari, islom moliya institutlari, tartibga soluvchi organlar va bozor vositachilari kiradi, ular bozor operatsiyalari uchun asos yaratadi, Islom tamoyillarini amalga oshiradi va oshkoralikni targ‘ib qiladi. Ushbu institutlar bozorni rivojlantirish va tartibga solishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi va uning yanada o‘sishi uchun juda muhimdir.

Islom kapital bozori mahsulotlari to‘liq shaklda va samarali faoliyat ko‘rsatishi uchun unga bog‘liq barcha masalalarni kompleks tarzda tadbiq qilish lozim bo‘ladi. Buni biz islom kapital bozori ekotizimi deb talqin qilamiz. Ekotizim deganda tizim faoliyati va rivoji uchun xizmat qiluvchi o‘zaro bir-bir bilan bog‘langan sohalar va elementlar agregatsiyasi tushuniladi.

Islom kapital bozori ekotizimi bu – bozor faoliyati va rivoji uchun xizmat qiluvchi o‘zaro bir-biri bilan bog‘langan sohalar, institutlar, ishtirokchilar va boshqa shu kabi elementlar agregatsiyasi. 1-rasmda islom kapital bozorining ekotizimi keltirilgan.

Islom kapital bozorining rivojlanishi bozor operatsiyalari va tartibga solish uchun xizmat qiladigan bir nechta institutsional asoslarga tayanadi. Ushbu institutsional asoslarga shariat kuzatuv kengashlari, islom moliya institutlari, tartibga soluvchi tashkilotlar va boshqa bozor vositachilari kiradi.

Shariat kuzatuv kengashlari islom kapital bozorini rivojlantirish va tartibga solishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Ushbu kengashlar islomiy huquq va moliya sohasida tajribaga ega bo'lgan olimlardan iborat bo'lib, ular moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarning islom moliyasi tamoyillariga muvofiqligini kuzatadilar. Shariat kuzatuv kengashlari islom moliyasi institutlariga shariatga mos mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqish va amalga oshirish bo'yicha tavsiyalar va maslahatlar berish orqali institutsional darajada ishlaydi.

Shariat kuzatuv kengashlari moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarni tekshiradi, ularning shariat tamoyillariga muvofiqligini baholaydi, muassasalarga xulosalar va tavsiyalar beradi. Ushbu maslahatlar islom moliya institutlari tomonidan taqdim etiladigan mahsulotlar va xizmatlar islomning axloqiy tamoyillariga mos kelishini ta'minlaydi.

Shariat kuzatuv kengashlari mustaqil organ sifatida moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarning shariat tamoyillariga muvofiqligini ta'minlash uchun javobgardir. Ular islom moliya institutlarining shariat tamoyillarida belgilangan ko'rsatmalar va qoidalarga rioya qilishlarini va ularning operatsiyalari shaffof bo'lishini ta'minlaydi.

Shariat kuzatuv kengashlari faoliyati xalqaro tajribada 3 xil shaklda tadbiiq etilgan: mikro darajada, makro darajada va aralash.

Shariat kuzatuv kengashlari har bir islom moliyasi muassasalari tarkibida tashkil topishining majburiy etib belgilanishi mikro darajasda kengashning tadbiiq etilishi hisoblanadi. Bunda har bir tashkilot o'z faoliyatini shariat kuzatuv kengashining ijobiy xulosalari bilangina amalga oshirishi mumkin bo'ladi.

Makro darajada shariat kuzatuv kengashi tartibga soluvchi organ tarkibida tuziladi va mazkur kengash zimmasida barcha islom moliyasi muassasalari faoliyatini islom moliyasi tamoyillariga muvofiqligini nazorat qilib borish mas'uliyati bo'ladi.

Ayrim mamlakatlarda ikkala bosqich ham bir vaqtda amal qiladi. Bunda respublika shariat kengashlari tashkilotlarning shariat kengashlari faoliyatini muvofiqlashtirib boradi. Malayziyada ikki pog'onali shariat kengashi amal qiladi.

Shariat kuzatuv kengashlari tomonidan taqdim etiladigan xulosalari Islomiy moliyaviy muassasalar uchun buxgalteriya hisobi va audit tashkiloti (AAOIFI)ga asoslanib ham chiqariladi. Tashkilot 1991-yilda Bahraynda tashkil etilgan notijorat tashkilot hisoblanadi. Bu butun dunyo bo'ylab Islom moliya institutlari uchun buxgalteriya hisobi, audit, menejment, axloq qoidalari va shariat standartlarini ishlab chiqadigan xalqaro standartlarni belgilash organi. AAOIFI standartlari islom moliya institutlari va tartibga soluvchilar tomonidan keng tan olingan va qabul qilingan bo'lib, ular islom moliya institutlari shaffofligi, izchilligi va javobgarligini ta'minlashga qaratilgan[1].

Umuman olganda soha samarali natija keltirish uchun ekotizimning barcha elentlari, xususan, kadrlar tayyorlash va va qayta tayyorlash tizimi ham belgilangan darajada faoliyat ko'rsatishi talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://aaoifi.com/?lang=en>
2. Abrorov, S. (2023). Sukuk bozorini rivojlantirish bo'yicha xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari. *Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil*, 1(1), 13-20.
3. Валиев, Б. Б., & Аброров, С. (2019). Жахон фонд бозорида сукукларнинг ривожланиш тенденцияси. *Иқтисодиётда инновация.*—2019, 8.

АГРАР СОҲАНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШ ЎЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЙ ТАРАҚҚИЁТИНИНГ МУҲИМ ОМИЛИДИР

Хошимов Иброҳим

*қ.х.ф.д., илмий ишлар бўйича директор ўринбосари,
Дон ва дуккакли экинлар
илмий-тадқиқот институти (ДДЭИТИ)*

Рафиқов Икромжон,

*и.ф.н., директор, Озуқа экинлари илмий-тажриба
станцияси, ДДЭИТИ*

Азизов Кобулжон,

қ.х.ф.ф.д., лаборатория мудири,

Озуқа экинлари илмий-тажриба станцияси, ДДЭИТИ

Ўзбекистон Республикасида олиб борилаётган сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий ислохотларнинг самараси кўп жиҳатдан аграр соҳа тармоқларининг ривожланиш даражасига боғлиқ. Мамлакатимиз ижтимоий – иқтисодий имкониятларини юксалтиришда агросаноат мажмуасининг аҳамияти катта. Унинг асосий мақсади қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириш, уларни тайёрлаш, қайта ишлаш ҳамда истеъмолчиларга етказиб бериш тизимининг мақсадга мувофиқ, бир меъёردа барқарор ишлашини таъминлаш, пировардида мамлакат иқтисодиётини мустаҳкамлаш, аҳоли турмуш даражасини оширишга хизмат қилишдан иборат. Бозор иқтисодиёти талабларига жавоб бера оладиган иқтисодий механизмларни яратиш, моҳсулотлар сифатини сифатини ошириш, ишлаб чиқаришнинг энг мақбул шаклларини вужудга келтириш, маҳсулотлар таннархини арзонлаштиришга интилиш бугунги кунда аграр соҳа олдида турган долзарб масалалардан бири ҳисобланади. Аграр соҳани барқарор ривожлантириш аҳолининг турмуш даражасини оширишнинг асосий омилларидан биридир.

Шу сабабли мамлакат агросаноат мажмуасининг ривожланишга Ўзбекистон Республикаси Президенти ва ҳукумати томонидан доимий эътибор берилиб келинмоқда. Бунинг натижаси ўлароқ, мустақиллик йилларида бозор иқтисодиётини юритиш учун зарур ҳуқуқий база яратилди ва улар муттасил такомиллаштирилмоқда. Олиб борилган сиёсат натижасида аграр соҳада нодавлат сектор тез ривожлантирилди. Қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотининг 99,1 фоизи нодавлат секторда ишлаб чиқарилмоқда. Қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқариш